

JO NESBØ

ZACHRÁNÍ
DOKTOR
PROKTOR
VÁNOCE?

≡ KNIHA ZLIN

Pět dní do Štědrého dne

Tenhle příběh začal poslední adventní neděli v odpoledním soumraku.

Celé Norsko zakrývala tlustá sněhová peřina, hlavně zakrývala Oslo, hlavně hlavně Dělovou ulici a vůbec nejhlavněji modrý křivý a podivný domeček na konci ulice, kde by se někdo měl brzy vzchopit a odhrabat cestu od schodiště kolem zasněžené hrušně k brance. Copak tu nikdo nebydlí? Ale bydlí, mezi brankou a schodištěm jsou vidět stopy, malé i velké, za zamrzlými okenními tabulkami hoří svíčky a z komína stoupá kouř.

Uvnitř v kuchyni sedí u stolu holčička odvedle jménem Líza a hledí zasněně do vzduchu, přitom naslouchá Julietě, veselé paní, která cosi míchá v hrnci a přitom vypráví romantický vánoční příběh o dvou zamilovaných, kteří byli spolu, jeden druhého pak ztratili, ale nakonec se na Štědrý den zase shledali.

„Mám děěsně ráda romantický příběhy, co jsou uprostřed smutný,“ vzdychla Líza. „Zvlášť když jsou ještě i trošičku strašidelný.“

Julieta Margarínová se zasmála a přilila do hrnce mléko. „To proto, *mademoiselle* Lízo, že si lebedíš tady pěkně v teplíčku a nemusíš být venku mezi těmi neviditelnými ošklivými příšerami, co se tam teď před Vánoci potulují.“

V témže okamžiku zaskřípaly dveřní panty na chodbě a do kuchyně studeně zaválo. Julieta s Lízou se na sebe podívaly. Někdo právě vešel. Nebo to bylo něco. Na dřevěné podlaze v chodbě zavrzaly kroky.

„K-kdo je?“ vykoktala Julieta třaslavě.

Žádná odpověď.

„Kd...“ začala Julieta znovu, ale vyděšeně si zakryla ústa rukou.

Ve dveřích vedoucích na chodbu se zjevilo cosi strašlivého.

Hranička dříví. Hranička naštípaného březového dříví vznášející se dvacet centimetrů nad zemí.

„Ach, ty vznášející se hraničko dříví!“ kníkla Julieta. „Co po nás bezbranných ženách chceš?“

„Jídlo!“ odpověděla hranička.

„*Mon Dieu!*“ vyhrkla Julieta, neboť je Francouzka a *mon Dieu* znamená *Bože můj*. „Hodláš nás sníst obě, nebo se spokojíš s touhle malou? Chceš sníst celý dům, nebo...“

„Chci rýžovou kaši!“ vysvětlila hranička dříví.

„Tak se slož tamhle u kamen,“ ukázala Julieta a obrátila se zpátky k hrnci.

Hranička se dovznášela k praskajícím kamnům, s rachotem se sesunula do koše na dříví a za ní se objevil mimořádně malý kluk. Měl ještě menší pršáček a nejmenší pihy, jaké jste kdy viděli. Oklepal si ze svetru sníh a z vlasů rudých jako oheň a z uší si vytahal březové třísky.

„Máš hlad, Bulíku?“ zeptala se ho Líza.

„Hlad?“ opáčil mrňavý kluk a utřel si do rukávu nos. „Počkej, vysvětlím ti...“

„Jen to ne,“ zamumlala Líza.

„Vydal jsem se na tu polární výpravu s nasažením vlastního života. V hlavě jsem měl přitom jedinou myšlenku.“ Bulík zvedl neuvěřitelně krátký ukazováček. „Uchránit ženy a děti, no, tedy především ženy před mrazem a hladem. Za pomoci jednoduchých nástrojů, bez komunikačních prostředků nebo navigace, jsem se sám samotinký prodíral sněhovým peklem, které hrozilo, že mě zavalí. Nevzdal jsem se ale. Protože jsem Bulík a Bulík se nikdy nevzdává, Bulík...“

„Bulík šel do garáže pro dříví,“ opáčila Líza a ukázala na kuchyňské okno, za nímž měsíc ozářoval vachrlatou dřevěnou kůlnu u branky.

„Přesně tak,“ přikývl kluk. „A teď je tento vyhladovělý, vyzáblý Bulík maličko zklamaný tím, že ženy a děti – především ženy –, pro něž nasazoval svůj mladický život, nijak významně nepokročily v přípravě..., Bulík obrátil oči v sloup a sesul se na podlahu, „rýžové kaše.“

„Bulíku, byls pryč pět minut.“

„A za pět minut bude jídlo,“ zasmála se Julieta. „Zvláště když se hezky zvedneš a prostřeš, Bulíku.“

Bulík okamžitě vstal, vyskočil na kuchyňskou linku, otevřel dvířka skřínky a začal vytahovat talíře.

V téže chvíli se ozvala zpod podlahových prken rána.

„Co to bylo?“ vykřikla Líza.

„Ale, to zas nejspíš Viktor něco vynalezl.“

Zaslechli na schodech do sklepa rychlé šoupání nohou a vzápětí se v kuchyni zjevil vytáhlý hube-

ný muž. Měl husté rozčepýřené vlasy, řídký vous, široký úsměv, modrý plášť a brýle, které, jak se při bližším ohledání ukázalo, byly plavecké. „Drazí moji! Milí přátelé!“ pronesl a Juliету mlaskavě políbil na tvář. „Heuréka!“

„To znamená *objevil jsem*,“ šeptla Líza Bulíkovi, který se vysoukal na dřevěnou lavici vedle ní.

„To Bulík ví, kamarádko,“ opáčil Bulík. „Co jste vynalezl, doktore Proktore?“

„To teď uslyšíte, milí přátelé. Vylepšil jsem Rašplino tekuté mýdlo času, díky čemuž už není pro cestování časem a prostorem potřeba speciálně upravená vana.“ Zvedl do výšky plastovou lahvičku od šamponu obsahující malinově červenou tekutinu.

„Mýdlo nalijete do jakékoli vany, kbelíku nebo bazénu a zamícháte, aby začalo pěnit. Pak už se stačí jen ponořit, myslet si nějaké hodně vzdálené místo a datum v minulosti, a když se vynoříte, šup – jste tam!“

„*Mon amour*, ty jsi geniální!“ prohlásila Julieta a objala profesora Proktora tak pevně, až maličko zrudl.

„Dostanete Nobelovu fenu za cyziku!“ prohlásil Bulík, který se mezitím na lavici postavil. „Můžete to mýdlo prodávat do celého světa, na tom zbohatnete!“

„To bohužel nejspíš ne,“ usmál se doktor Proktor. „Tohle jsou totiž poslední kapky Rašplina tekutého mýdla času, a když už Rašple není, nezná nikdo formuli, podle níž by se ho dalo vyrobit víc.“

„Zato ale můžeme vyrobit víc rýžové kaše!“ zvolala Julieta a postavila doprostřed stolu hrnec. „Pusťte se do toho, uvidíme, jestli se dokážete vypořádat s touhle!“

A tak se všichni vrhli na Julietinu rýžovou kaši. Protože Líza a Bulík milují víc než Julietinu rýžovou kaši už jen jednu věc, a to karamelový pudink doktora Proktora. Mimochodem, Bulík má rád všechno s karamelovou příchutí, právě proto neustále nosí po kapsách lahvičku karamelové omáčky. Jeho matka totiž není zrovna skvostná kuchařka, takže když Bulík a jeho sestra večeří, osvojil si Bulík zvyk, že vždy odvede matčinu pozornost (například zvoláním: „Koukni, sedmínohý pavouk!“) a pak si bleskově stríká na večeři trochu karamelové omáčky. Ačkoli je třeba přiznat, že rybí prsty s karamelovou omáčkou chutnají trochu divně a hrášková polévka s karamelovou omáčkou ještě divněji.

Ale teď jsou v kuchyni u Juliety a doktora Proktora. A zatímco si pomlaskávají a libují, vykládá jim Julieta Margarínová o tom, jak její bohatá francouzská rodina slavívala Vánoce ve velkém studeném zámku, jídala přitom kachnu a měla spoustu sloužících, ale žádné přátele ani příbuzné.

„U nás to bylo obráceně,“ spustil doktor Proktor, vstal a zapnul rádio.

„Moji rodiče měli maličký teplý domeček a žádné sloužící, ale na Štědrý den u nás byla hromada příbuzných. Bylo nás tolik, až dům praskal ve švech, doslova jsme vytékali okny a dveřmi ven.“ Naladil stanici s programem Hrajeme na přání, kde si mohli známí, milenci, sestřenice, bratřenci, kamarádi, spolužáci a spolužačky a kolegové a kolegyně posílat vánoční přání a nechat si zahrát nějakou písničku. „Všichni byli vynálezci a jeden přes druhého vykládali o svých nejnovějších vynálezech,“ pokračoval. „Měli jsme vždycky nové jídlo, které stvořila máma s babičkou, a jako vánoční dárky jsme si dávali věci, které jsme sami vynalezli.“

„Jako co třeba?“ zajímal se Bulík mezi dvěma sousty.

„Ale, třeba svalové rukavice, díky kterým člověk dokázal odhrabat tuny sněhu a neunavit se. Nebo třeba lyže, na kterých se nedalo upadnout. Ovšem většinou to byly jenom veselé výbušniny. A jeden rok teta Inga vynalezla bonboniéru, kde všechny bonbony mluvily. Když člověk krabičku otevřel, vzájemně se překřikovaly, jak jsou chutné, a nakonec všechny sborově pípaly: „Vezmi si mě, vezmi si mě!“

„Chacha!“ zachechtal se Bulík. „A měli jste vánočního skřítko?“

Doktor Proktor se zahleděl na chvílku do vzduchu, než odpověděl. „Táta chodíval ven se slovy, že musí vánočnímu skřítkovi pomoci. A za chvíli dovnitř vešel vánoční skřítek s dárky, prohlásil, že toho musí stihnout hodně, a jak rychle se objevil, tak zase zmizel.“

„Přesně takhle to dělá i můj táta!“ vykřikla Líza. „Ale já podle bot poznám, že to je on, že je jenom převlečený.“

„A co ty, Viktoro?“ chtěla vědět Julieta. „Došlo ti, že vánoční skřítek byl tvůj táta, když se každý rok hned po skřítkově odchodu zase vrátil?“

„Ne,“ odpověděl doktor Proktor zasněně a vyhlédl z okna. „Táta se vždycky vracel až hodně pozdě v noci. Pomáhat vánočnímu skřítkovi byla totiž dost zodpovědná a důležitá práce.“

„Chacha,“ zasmál se Bulík suše.

„Každopádně to vypadá, že takový Štědrý den byl rozhodně zábavnější než ten u nás doma,“ vložila se do hovoru Líza. „V naší rodině si dáváme jenom užitečné dárky. Třeba nový školní batoh a peníze na členské příspěvky do sboru a tak. Táta dbá na to, abychom kolem stromku tančili ve správném směru, a když rozbalíme dárky, máma papír posbírání a vyžehlí ho, aby se dal použít i příští rok. Taky schovává jmenovky a zapisuje si, kolik tak asi dárky stály, abychom příští rok těm, kdo nám je dali, věnovali dárky přibližně stejné hodnoty.“

„Tvoje maminka je důkladná,“ okomentoval to doktor Proktor.

Líza se zasmála. „Loni jsem dostala dárek zabalený do obyčejného bílého papíru, byl dokonce použitý, popsáný. Na jmenovce stálo jenom OD VÁNOČNÍHO SKŘÍTKA. Uvnitř bylo sněžitko, víte, takové to skleněné těžítko, co s ním zatřesete a on v něm poletuje sníh.“

„Jistěže vím,“ přikývl doktor Proktor. „Sněžitka totiž vynalezl můj pradědeček.“

„No ale máma byla hrozně našťvaná, protože netuší, komu máme letos dát podobný dárek! A já jí nechci říkat, že známe jenom jediného člověka, kterého by napadlo zabalit vánoční dárek takhle!“

Julietta s Lízou se podívaly na zrzavého kluka, který se tvářil, že neposlouchá, předstíral, že hraje na trubku, a přitom si do svého němého trubkového sóla pískal melodii koledy *Veselé Vánoce*, jež se linula z rádia.

„Přiznal, že to byl dárek od něj?“ zeptal se doktor Proktor.

Líza zavrtěla hlavou.

Doktor Proktor se podrbal ve vousech. „Pak se nedá vyloučit, že ti ho dal vánoční skřítek.“

„Ale no tak!“ zasténala Líza. „Vánoční skřítek? Nejsem malá!“

„Tak ty na vánočního skřítka nevěříš?“

„Ne! Copak vy ano?“

„Neee,“ protáhl doktor Proktor. „Nevěřím na něj. Já totiž vím...“

Julietta zakašlala.

„Co víte?“ zeptala se Líza.

„Já totiž... ehm, vím...“ spustil doktor Proktor a zalétl pohledem k Julietě, která se na něj varovně podívala.

„Řeknu to takhle,“ opravil se doktor Proktor. „Vím, že v posledních letech věří na vánočního skřítku čím dál tím méně lidí, protože při všech těch nákupech dárků jsme na něj zapoměli. Lidi teď věří spíš ve vánoční slevy v obchodních domech pana Thraneho než ve vánočního skřítku. Doktor Thrane s každými Vánoci víc a víc bohatne, zatímco chudák vánoční skřítek a jeho jednoduché dárečky už nikdo nepotřebuje.“

„Teď to znělo, jako by vánoční skřítek existoval,“ zasmála se Líza.

„To...“ začal doktor Proktor, ale Julieta ho rozhodným zakašláním umlčela.

„Radši mi řekni, jak slavíte Vánoce vy, Bulíku,“ obrátila se ke kloučkovi.

Bulle ze sebe vydal několik podivných potlačných pazvuků, než se mu podařilo spolknout tolik kaše, aby mohl promluvit. „To pokaždé záleží na tom, jestli máma zrovna někoho má. Když ještě žil dědeček a máma někoho zrovna někoho měla, směli jsme jezdit k dědovi. A ten nám předčítal.“

„Z vánočního evangelia?“

„Ne,“ odpověděl Bulík a přidal si kaši. „*Ze Zvířat, jejichž existence vás nepotěší.*“

„Hm, to zní báječně.“

„Skvostně,“ přitakal Bulík a nabral si další lžíci. „Víte třeba, proč se začaly v New Yorku stavět mrakodrapy s obchody v přízemí a s byty ve vyšších patrech?“

Ostatní na něj jen mlčky hleděli.

„Kvůli žirafám vampýřím,“ vysvětlil Bulík.

„No ne,“ nevěřila Julieta a naklonila se k němu přes stůl. „Povídej.“

„Moc se o tom povídat nedá,“ řekl Bulík. „Jen že žirafy vampýří mají dost hnusné upíří zuby, s jejichž pomocí se zakusují do obětí a sají krev a pivo a tak...“ Hlasitě vysrkl kaši ze lžíce.

„Fuj!“ zašklebila se Líza.

„Ale naštěstí se objevují jen v noci,“ dodal Bulík. „Potácejí se ve tmě na dlouhých tenkých nohách po ulicích. Jsou tak vysoké a nohy mají tak tenké, že auta pod nimi v klidu projíždějí a většina řidičů si jich ani nevšimne. A žirafy vampýří se o auta

nezajímají, ženou se totiž za pivem a krví. A právě k tomu se dobře hodí jejich dlouhý žirafí krk. Tedy jim se hodí. Nám ne. Protože s těma nohama a tímhle tím krkem dosáhnou nejmíň do druhého patra. Takže jestli rádi spíte při otevřeném okně...“ Bulík zamával lžící, až se kaše rozlétla do všech stran, „tak byste neměli mít ložnici ani lednici níž než ve třetím patře.“

„*Mon Dieu!*“ šeptla Julieta a doktor Proktor vedle ní zabublal smíchy.

„Ale ještě hůř se mají v australském Severním Terortorturiu,“ pokračoval Bulík s vytřeštěnými očima, „to je nejodlehlejší, nejděsivější místo na naší planetě...“

„Bulíku!“ vykřikla Líza.

Julieta povytáhla obočí a zadívala se na ni.

„Všechno si to jen vymýšlí!“ zasténala Líza.

„No a co?“ namítla Julieta. „Pokračuj, *mon ami*.“

„Pesopýři,“ rozmáchl se Bulík pažemi. „Ooobří rafani s netopýřími křídly. Po západu slunce vylétají z děr v hejnech tak početných, že zatemňují celé nebe. Před sto lety se začali stahovat do obydlených míst a měst a podle mého dědečka se stali nejhorší zvířecí hrozbou od řádění slonů tse tse na africkém kontinentu.“

Julieta si vyděšeně zakryla rukou ústa: „*Mais non!* A tihle pesopýři tedy sají lidem krev?“

„Krev?“ svažtil Bulík čelo. „Proč by měli sát krev? Mluvíme o křížencích psa. Kadí!“

„Ehm... *kadí?*“ obrátila se Julieta s otázkou k doktorovi Proktorovi. „Viktore, co to znamená francouzsky?“

„To ti vysvětlím později, miláčku.“

„A všechno to padá dolů,“ dodal Bulík a položil si ruce na hlavu. „Lidem do vlasů, na klobouky, na pleš, do zahrad, na terasy i do bazénů. A přitom nejde o čokly, jejichž páníčkové by po nich všechno sbírali do igelitových pytlíčků. Výkaly se leckde vršily do metrové výšky. Lidem na té hnědé mazlavé hmotě ujížděly nohy, brodili se jí a někdy se v ní i utopili. A ten smrad! Mimochodem, dá si ještě někdo trochu rýžové kaše?“

„Ne, díky,“ pronesli ostatní tři sborem a jen sledovali, jak si Bulík lije na talíř zbytek bílé mazlavé hmoty.

„Proto byla za zastřelení pesopýra vypsána odměna,“ pokračoval Bulík. „Prostě se přemnožili. Australani hrozně rádi na zahradě grilují, takže při západu slunce rozpálili gril, vystřelili namátkou do vzduchu a bum! už jim na grilu ležel čerstvě připravený psí steak. Nejčastěji ho jedli s chlebem, hořčicí a kečupem a podle mého dědečka právě takhle vznikl výraz *hot dog*. A když už jsme u toho kečupu...“ Bulík vytáhl z kapsy lahvičku s karamelovou omáčkou a zahleděl se na kaši na talíři.

„To není dobrý nápad,“ upozornila ho Líza.

„Souhlas,“ přitakal Bulík a vrátil lahvičku do kapsy. „No, ale prostě můj dědeček se vydal do Austrálie, aby zanesl pesopýry do ZJEVNu.“

„Do ZJEVNu?“ podivila se Julieta.

„*Zvířata, jejichž existence vás nepotěší,*“ vysvětlili Líza s doktorem Proktorem jednohlasně.

„A jednou večer, když byl dědeček u někoho grilovat, spadlo na gril něco jiného,“ vykládal dál

Bulík. „Zastřelili nějakého létajícího jelenovitého samce, s parožím a tak!“

Líza se plácla do čela. „To kecáš, Bulíku!“

„Ani náhodou!“ bránil se kluk.

„Tak fajn!“ Líza si zapřela ruce v bok. „Mohl bys dojít domů pro tu dědečkovu knížku a toho létajícího jelena mi ukázat?“

„To bych tedy nemohl.“

„Vidíš! Protože kecáš!“

„No tak, děti, no tak,“ uklidňoval je doktor Proktor, Bulík už však vyskočil na stůl.

„V té knížce totiž není, protože jelenovitý samec s tmavým masem není zvíře, jehož existence tě nepotěší,“ vykřikl Bulík. „Ale naopak zvíře, jehož existence tě potěší, protože to je vůbec nejlepší nedělní steak na světě.“

„Tos řekl hezky, Bulíku,“ pochválil ho doktor Proktor. „Tak hezky, že za odměnu smíš umýt nádobí.“

„Nádo...? Za odměnu?“

„Ano. A můžeš svou nejlepší kamarádku požádat, jestli by ti nepomohla utírat.“

Bulík zasténal, zavřel oči a svěsil zrzavou hlavu i krátké paže. Pak hlavu zase zvedl. Otevřel jedno oko. Zadíval se jím na Lízu. „Tyyy, Lííízo...?“

„Jasně!“ odpověděla Líza a vztekle si strhla ubrousek. „Pomůžu ti.“ Začala sbírat talíře.

Bulík seskočil vedle ní a objal ji. „Ty jsi tak hodná, Lízinko!“

„Jo, a ty toho umíš pěkně zneužívat!“ opáčila a plácla ho po hlavě, ale ne moc tvrdě, a možná se u toho i pousmála. Protože pokud by měla být upřímná – což byla prakticky pořád – existovalo ještě pár dalších věcí, které měla radši než karamelový pudink, a jednou z nich byl Bulík.

Bulík s Lízou myli nádobí a Julieta s doktorem Proktorem zatím pili u kuchyňského stolu kávu a broukali si spolu s melodiemi na právní. A Líza vy-

kládala, že si k Vánocům přeje lepší svět, kde by se chudé děti měly lépe, a nevšímal si toho, že Bulík se jí za zády šklebí a co nejhlasitěji zívá. A Bulík pak líčil, že si přeje trochu mýdla času, aby se mohl podívat do pařížského Moulin Rouge v roce 1922 na kankánové tanečnice.

„Zbožňuju kankánové tanečnice,“ prohlásil se zavřenýma očima, a neviděl tedy Lízu, která se mu za zády šklebila a dělala mu zaječí uši. A v téže chvíli všichni čtyři ztichli, protože hlas v rádiu pronesl jméno doktora Proktora.

„... Viktor Proktor posílá tuhle písničku své přítelkyni Julietě Margarínové a všem v Dělové ulici, i Líze a Bulíkovi, přeje krásné Vánoce!“

Vzápětí se ozvaly tóny tahací harmoniky a ženský hlas začal zpívat francouzsky.

„Edith Piaf!“ zasmála se Julieta.

„O čem zpívá?“ chtěla vědět Líza.

„O něčem romantickém, co je uprostřed trochu smutné,“ odpověděl Julieta. „Poslouchej, teď to bude veselé!“

A pak se dali doktor Proktor s Julietou do tance a Líza se Bulíka zeptala, jestli si nechce taky zatancovat, a ten souhlasil, ale jen pokud budou tančit kankán. A tak si Líza s Bulíkem stoupli vedle sebe, založili si ruce v bok a vykopávali nohy do vzduchu, co nejvýš uměli, a přitom volali: „Kankán!“

„MIMOŘÁDNÁ ZPRAVODAJSKÁ RELACE! KRÁL DNES PRODAL VÁNOCE PANU THRANEMU!“

Hlas z rádia se ozval tak náhle a následující věta byla tak šokující, že doktor Proktor s Julietou

uprostřed piruety uklouzli a Bulík s Lízou padli nazad, každý s nohou ve vzduchu.

„A PAN THRANE SDĚLUJE VEŘEJNOSTI, ŽE OD TOHOTO OKAMŽIKU JE PŘÍSNĚ ZAKÁZÁNO SLAVIT VÁNOCE VŠEM TĚM, KTEŘÍ NENAKOUPILI V NĚKTERÉM JEHO OBCHODNÍM DOMĚ DÁRKY ZA NEJMÉNĚ 10 000 KORUN.“